

Prof. dr hab. Renata Marks-Bielska

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Wydział Nauk Ekonomicznych

Katedra Polityki Gospodarczej

Recenzja

rozprawy doktorskiej **mgr Katarzyny Brzychcy**
pt. *Ekonomiczne aspekty decyzji migracyjnych cudzoziemców z Ukrainy*
kształcących się w medycznych zawodach regulowanych w Polsce
przygotowanej pod kierunkiem naukowym
dra hab. Jakuba Kraciuka, prof. uczelni – promotora
i dr Elżbiety Kacperskiej – promotor pomocniczej,
w Katedrze Ekonomii Międzynarodowej i Agrobiznesu, w Instytucie Ekonomii
i Finansów Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

1. Formalne uwarunkowania przygotowania oceny dysertacji

Recenzję przygotowano w odpowiedzi na pismo Pani Profesor Barbary Gołębiowskiej, Przewodniczącej Rady Dyscypliny Ekonomia i Finanse SGGW w Warszawie, z dn. 26 czerwca 2025 roku, odebrane 30 czerwca 2025 roku. W przedmiotowym piśmie zawarto informację o powołaniu na recenzenta rozprawy przez Radę Dyscypliny Ekonomia i Finanse SGGW w Warszawie. Postępowanie w sprawie nadania stopnia doktora jest prowadzone na podstawie Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz.U. z 2024 r., poz. 1571 z późn. zm.) oraz *Uchwały Nr 89-2022/2023 Senatu SGGW z dnia 26 czerwca 2023 r. w sprawie uchwalenia Regulaminów przeprowadzania postępowań w sprawie nadania stopnia doktora w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie*. Recenzja została przygotowana zgodnie z obowiązującymi przepisami i zawiera odniesienia do art. 187 Ustawy

z dn. 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz.U. z 2024 r., poz.1571 z późn. zm.).

Recenzent, podejmując się, powierzonego przez Radę Naukową, zaszczytnego obowiązku stwierdził, że nie występuje konflikt interesów między nim a stroną postępowania, w szczególności, że recenzent nie jest współautorem prac naukowych strony postępowania; nie uczestniczył i nie uczestniczy wspólnie ze stroną postępowania w zespołach badawczych realizujących projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych; nie prowadził i nie prowadzi wspólnie ze stroną postępowania prac naukowych w instytucjach naukowych; między recenzentem a stroną postępowania nie zachodzi stosunek nadrzędności służbowej; nie występują inne okoliczności (które uniemożliwiałyby rzetelną ocenę rozprawy), określone w szczególności w art. 24 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. *Kodeks postępowania administracyjnego*. Ponadto, recenzent nie pozostaje ze stroną postępowania w takim stosunku prawnym, aby wynik sprawy mógł mieć wpływ na jego prawa lub obowiązki. Oprócz tego, Doktorantka ubiega się o stopień naukowy w tej samej dyscyplinie naukowej, którą reprezentuje recenzent.

2. Znaczenie podjętej problematyki badawczej

W przedłożonej do oceny dysertacji, mgr Katarzyna Brzychcy podjęła ważne zarówno z poznawczego, jak i praktycznego punktu widzenia, zagadnienie o rozległych implikacjach ekonomicznych i społecznych. Dotychczas przeprowadzone badania naukowe, dotyczące podjętego w ocenianej pracy problemu badawczego, opisane w literaturze przedmiotu, nie tracą na aktualności z powodu zmieniających się okoliczności. Jak słusznie wskazała Autorka, sektor ochrony zdrowia stanowi znaczącą część gospodarki, zarówno na poziomie globalnym, jak i w poszczególnych krajach. Ekonomiczne wyniki systemu ochrony zdrowia są ściśle powiązane z dobrobytem w poszczególnych krajach.

Pani mgr Katarzyna Brzychcy, w *Uzasadnieniu wyboru tematu*, przekonuje, że *w celu opracowania odpowiedniej strategii, mającej na celu zabezpieczenie rynku pracy poprzez zatrzymanie obecnych i przyszłych studentów na polskim rynku pracy, należy w pierwszej kolejności poznać te kryteria migracyjne i czynniki funkcjonujące w ich obszarze posiadające największą siłę wpływu na decyzje migracyjne o wyborze rynku pracy. Problem poznania kryteriów posiadających największą siłę uznano za istotne dla podjęcia badań w rozprawie. Przedstawione rozważania będą mogły wypełnić lukę badawczą.* O ile można zgodzić się z tymi stwierdzeniami, to rekomenduję daleko idącą ostrożność w formułowaniu definitywnych

stwierzeń, że w polskiej literaturze nie powstała do tej pory żadna monografia poświęcona tej tematyce w ujęciu ekonomicznym. Do tej pory – tzn. do kiedy dokładnie? – do momentu pisania przez Autorkę tych słów, do momentu złożenia pracy, do momentu czytania jej przez recenzentów, do momentu obrony? Ze względu na dużą dynamikę publikowania opracowań naukowych, nie tylko w podjętej przez Doktorantkę problematyce, tego typu stwierdzenia bardzo szybko tracą na aktualności. Recenzentowi znane są prace o tej tematyce, które zostały opublikowane przez badaczy np. z ośrodków wrocławskiego (wcześniej opolskiego – Pani Dr Natalia Boichuk), czy olsztyńskiego (Pani Dr Grażyna Kowalewska).

Pani dr Natalia Boichuk w dysertacji (promotor: Prof. dr hab. Romuald Jończy), a następnie w monografii podjęła problematykę migracji edukacyjnych z Ukrainy do Polski w kontekście ekonomicznym, m.in. jako szansę na poprawę sytuacji na rynku pracy oraz sytuacji demograficznej w Polsce, rozpatrywanej w warunkach depopulacji, starzenia się społeczeństwa oraz odpływu Polaków za granicę. Wspomniana Autorka starała się dostarczyć również aktualnej wiedzy oraz rekomendacji odnośnie rozpatrywania zasobu studentów zagranicznych jako potencjalnych talentów sprzyjających rozwojowi polskiej gospodarki w długoterminowej perspektywie.

Niemniej, uznaję, że dysertacja Pani mgr Katarzyny Brzychcy wypełnia trafnie zidentyfikowaną lukę badawczą dotyczącą uwarunkowań zatrudnienia cudzoziemców z Ukrainy w sektorze ochrony zdrowia w Polsce, szczególnie w kontekście dynamicznych zmian geopolitycznych, demograficznych i zdrowotnych.

Wybór tematu pracy uznaję za uzasadniony. Podjęty problem badawczy jest aktualny i ważny, szczególnie w kontekście niżu demograficznego, niedoboru wykształconych pracowników medycznych, długofalowych, negatywnych konsekwencji pandemii Covid-19 oraz wojny w Ukrainie, prowadzącej do nasilonej imigracji obywateli Ukrainy do Polski. Podjęty naukowy problem wart jest przeprowadzenia badań i opracowania wyników w ramach rozprawy doktorskiej, a także dalszego ich upowszechniania w instytucjach odpowiedzialnych za kształtowanie m.in. następujących polityk: migracyjnej, edukacyjnej, rynku pracy i zdrowotnej.

3. Ocena formalnych, metodycznych i merytorycznych aspektów pracy

Tytuł dysertacji jest węższy od jej merytorycznej zawartości, ponieważ uwzględniono w nim tylko ekonomiczne aspekty decyzji migracyjnych, a treść pracy wskazuje, że

analizowane są również aspekty pozaekonomiczne. Wynika to już z samego celu pracy, hipotez, tytułów i treści poszczególnych podrozdziałów (np.: 2.1. *Polityczny wymiar migracji*, 3.4. *Analiza ekonomicznych i społecznych aspektów...*, 3.4.2., 3.4.3. *Sytuacja ekonomiczna i społeczno-demograficzna...*).

Praca składa się z pięciu głównych rozdziałów, *Wprowadzenia*, w którym również w *Spisie treści* wyróżniono: *Uzasadnienie wyboru tematu; Cel badań i hipotezy badawcze; Materiały źródłowe i sposoby ich gromadzenia; Zastosowane metody badawcze*. Opracowanie zawiera w swej strukturze *Streszczenie* w jęz. polskim i angielskim, których nie uwzględniono w *Spisie treści* oraz *Podsumowanie i wnioski; Bibliografię, Spis rysunków; Spis tabel*.

W pierwszym rozdziale opisano kompetentnie umiejscowienie decyzji migracyjnych w teorii ekonomii. Rozdział drugi dotyczy polityki migracyjnej Polski. W rozdziale trzecim scharakteryzowano rynek usług medycznych w Polsce. Czwarty rozdział poświęcono zagadnieniom związanym z kształceniem cudzoziemców w zawodach medycznych. W piątym rozdziale zaprezentowano autorski model koncepcyjny decyzji migracyjnych, który uznaję za ważne osiągnięcie, umożliwiające identyfikację kryteriów wpływających na decyzję studentów z Ukrainy o pozostaniu w Polsce, dalszej emigracji lub powrocie do kraju. Autorka opisała również decyzje migracyjne cudzoziemców, ze szczególnym uwzględnieniem ich charakterystyki oraz kryteriów wpływających na decyzję o pozostaniu na polskim rynku pracy w zawodach medycznych.

Nie dostrzeżono ewentualnych zapożyczeń Doktorantki ani w zakresie metodycznym, ani poznawczym, przedstawionych poglądów, zestawień, których nie zaznaczono w postaci odwołania. Wobec powyższego, rozprawę mgr Katarzyny Brzychcy uznaję za twórczą i oryginalną.

Pracę przygotowano dość starannie pod względem językowym i edytorskim, chociaż Doktorantka nie ustrzegła się kilku błędów, m.in.: używanie określenia ilość zamiast liczba do rzeczowników policzalnych (np. s. 34, 62 – ilość czynników, s. 127 – ilość specjalistów); pleonazmów (np. s. 58), gramatycznych (np.: s. 14 – *Aby skutecznie rozwiązać problem badawczy postawiony w pracy, konieczne było opracowanie odpowiedniego kwestionariusza ankietowego, który byłby adekwatnie dostosowany do wybranego narzędzia badawczego*, s. 137 – *pracowników służba zdrowia, zapotrzebowanie na personel medyczny przyczynił się*, s. 45 – *... migranci skrupulatnie rozważały ...*, s. 50 – *migrację innych osób, którzy stają się*, s. 137 – *pracowników służba zdrowia, zapotrzebowanie przyczynił się*), językowych, interpunkcyjnych (np. brak dwukropka przed wyliczaniem, np. s.: 11-14, 23, 42-44, 57, 64, 72, 129-130, 138-139), nieprecyzyjnych określeń czasu, np. na s. 58 (... do

dziś.... – tzn. dokładnie do kiedy?), s. 139 – *tabela przedstawia*, s. 228 – *wykres kołowy pokazuje*. Można było lepiej rozmieścić tekst oraz rysunki i tabele, aby nie pozostawało zbyt dużo wolnego miejsca na niektórych stronach (np. s.: 99, 131, 219, 222, 249, 255, 268). W przyszłości proponuję unikać sformułowań: *na rysunku powyżej/poniżej, w tabeli powyżej/poniżej*. Lepiej operować konkretnymi numerami tabel i rysunków, ponieważ, przy formatowaniu tekstu, przedstawianiu akapitów, może okazać się, że opis ten nie zgodzi się ze stanem faktycznym (szczególnie w wydawnictwach, przy łamaniu tekstu). Czasami tłumaczenia na jęz. polski literatury anglojęzycznej są nieprecyzyjne (np. s. 76, 93). Zastosowano różne rodzaje czcionki w cudzośłowach. Jedno zdanie nie powinno stanowić akapitu (np. s. 25). Nie wszystkie zacytowane w tekście pozycje literatury znalazły się w spisie (np. zacytowana na s. 41: Wilkin i in. 2019, s. 661). Warto byłoby również docierać do pierwotnych źródeł literatury, a nie cytować *za* innymi autorami (np. s. 42, 90).

Doktorantka, wyniki badań i przeprowadzonych analiz, zilustrowała 19 tabelami i 74 rysunkami. Praca składa się z 288 stron bez bibliografii (łącznie 326 stron). Bibliografia liczy 378 pozycji (w tym 30 aktów prawnych i 60 stron internetowych).

Wybór literatury jest decyzją subiektywną, uwarunkowaną kierunkiem badań. Wszelkie uwagi dotyczące tego zagadnienia traktuję jako rekomendacje do ewentualnego wykorzystania w przyszłych badaniach cennych książek i artykułów związanych z zainteresowaniami naukowymi Doktorantki. Oprócz ważnych, reprezentatywnych dla podjętego problemu badawczego, wykorzystanych w pracy, pozycji krajowej i zagranicznej literatury przedmiotu, warto zwrócić większą uwagę na wyniki badań przeprowadzonych np. przez Pracowników Ośrodka Badań and Migracjami Uniwersytetu Warszawskiego, z Panem Profesorem Markiem Kaczmarczykiem, Panem Prof. dr hab. Markiem Okólskim, Panią Profesor Agatą Górny na czele, Zespołu badawczego Pana Prof. dra hab. Romualda Jończygo, czy też naukowców z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Założeniom metodycznym pracy, Autorka poświęciła zasadniczą część *Wstępu* (s. 12-21), gdzie wyróżniła, sformułowała i opisała: cel badań i hipotezy badawcze; materiały źródłowe i sposób ich gromadzenia; zastosowane metody badawcze. Nie dostrzegam błędu w takiej organizacji *Wprowadzenia*, chociaż może w przyszłości warto byłoby przemyśleć wyodrębnienie rozdziału dotyczącego założeń metodycznych badań (cel, hipotezy, zakres oraz metodyka badań – materiał źródłowy, opis procedury badawczej, zastosowanych metod, technik, narzędzi badawczych, form prezentacji danych). W części metodycznej powinny znaleźć się także informacje o zakresie czasowym badań, sposobie pozyskania danych do ankiet (informacje, które znajdują się w pierwszym akapicie, podrozdziału 5.1.).

Celem głównym recenzowanej pracy była identyfikacja oraz ocena kryteriów ekonomicznych i pozaekonomicznych determinujących decyzje migracyjne cudzoziemców z Ukrainy kształcących się w medycznych zawodach regulowanych w Polsce.

Oprócz celu głównego w pracy przyjęto następujące cele szczegółowe:

1. Przedstawienie struktury cudzoziemców z Ukrainy kształcących się w Polsce w deficytowych medycznych zawodach regulowanych.

2. Zidentyfikowanie narzędzi polityki migracyjnej Polski, które wspierają cudzoziemców z Ukrainy w podejmowaniu studiów w medycznych zawodach regulowanych w Polsce.

3. Określenie ekonomicznych i pozaekonomicznych warunków pracy w deficytowych medycznych zawodach regulowanych w Polsce.

4. Ocena potencjału zabezpieczenia rynku pracy w Polsce oraz identyfikacja ograniczeń dotyczących zatrudniania cudzoziemców z Ukrainy w deficytowych medycznych zawodach regulowanych.

5. Wskazanie czynników wpływających na decyzje migracyjne cudzoziemców z Ukrainy kształcących się w Polsce w deficytowych medycznych zawodach regulowanych.

W badaniach przyjęto następujące hipotezy badawcze:

H1: Liberalizacja polityki migracyjnej w Polsce przyczyniła się do zwiększenia liczby imigrantów z Ukrainy podejmujących studia na kierunkach kształcenia w medycznych zawodach regulowanych.

H2: Poczucie bezpieczeństwa i stabilizacja życiowa mają istotny wpływ na decyzje studentów z Ukrainy o pozostaniu na polskim rynku pracy i podjęciu pracy w medycznym zawodzie regulowanym w Polsce.

H3: Czynniki ekonomiczne są głównym motywatorem do pozostania cudzoziemców z Ukrainy na polskim rynku pracy w medycznych zawodach regulowanych.

Autorka wskazała, że źródłem informacji była krajowa i zagraniczna literatura przedmiotu, obejmująca publikacje naukowe, raporty oraz artykuły dostarczające teoretycznego i praktycznego kontekstu dla analizowanego zagadnienia. W badaniach uwzględniono szeroki zakres baz danych oraz aktów prawnych regulujących kwestie kształcenia i zatrudnienia w zawodach medycznych zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym. Przeanalizowane zostały m.in.: krajowe rejestry zawodów medycznych, dane statystyczne publikowane przez Główny Urząd Statystyczny (GUS), Narodowy Fundusz Zdrowia (NFZ) oraz Ministerstwo Zdrowia. Ważnym elementem, wykorzystanym do badań i analiz były raporty i opracowania instytucji międzynarodowych, takich jak: Światowa

Organizacja Zdrowia (WHO), Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) oraz Komisja Europejska, które dostarczają cennych informacji na temat przepływów migracyjnych w sektorze medycznym oraz polityk dotyczących mobilności pracowników medycznych w Europie.

Pod kątem prawnym, w analizie uwzględniono kluczowe akty legislacyjne obowiązujące w Polsce, w tym m.in.: *Ustawę o zawodach lekarza i lekarza dentysty* (Dz. U. z 2021 r. poz. 790, z późn. zm.), *Ustawę o zawodzie fizjoterapeuty* (Dz.U. 2015 poz. 1994), *Ustawę o zawodach pielęgniarki i położnej* (Dz.U. 2011 nr 174 poz. 1039), *Ustawę o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. 2018 poz. 1668) oraz akty wykonawcze określające szczegółowe warunki uznawania kwalifikacji zawodowych zdobytych za granicą. Ponadto, uwzględniono przepisy prawa unijnego, takie jak Dyrektywa 2005/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych, która reguluje zasady wzajemnego uznawania dyplomów medycznych w krajach UE, EOG i Konfederacji Szwajcarskiej. Dodatkowo, badania objęły analizę regulacji związanych z rynkiem pracy cudzoziemców w Polsce, w tym ustaw o cudzoziemcach, przepisów dotyczących zezwoleń na pracę, a także dokumentów strategicznych dotyczących polityki migracyjnej i rynku pracy. Uwzględnienie tych źródeł pozwoliło na kompleksowe ujęcie tematyki kształcenia i zatrudnienia cudzoziemców w zawodach medycznych, z uwzględnieniem kontekstu prawnego, administracyjnego i praktycznego. Dostarczyło to informacji na temat obowiązujących norm prawnych i procedur dotyczących uznawania kwalifikacji zawodowych oraz polityki migracyjnej w sektorze ochrony zdrowia.

Kluczowym źródłem danych empirycznych były wyniki badania ankietowego. Materiał badawczy obejmował odpowiedzi respondentów posiadających obywatelstwo ukraińskie kształcących się w roku 2020 na kierunkach: lekarski, fizjoterapia, pielęgniarstwo oraz położnictwo. Badania ankietowe przeprowadzono w okresie sierpień - grudzień 2020 roku. Zakres przestrzenny badań obejmował wszystkie uczelnie wyższe w Polsce, na których w badanym okresie prowadzono kształcenie na kierunkach medycznych takich jak lekarski, pielęgniarstwo, położnictwo oraz fizjoterapia. Analiza obejmowała zarówno uczelnie publiczne, jak i niepubliczne. W badaniu wzięło udział 226 osób, z czego 164 stanowiły kobiety (72,57%), a 62 mężczyźni (27,43%). Dane zostały zebrane za pomocą ankiety online, a wyniki badania ankietowego zostały poddane analizie statystycznej oraz modelowaniu ekonometrycznemu.

Realizacja celu pracy oraz zadań badawczych, a także weryfikacja hipotez wymagała zastosowania różnych metod i technik badawczych. Wykorzystano metodę analizy opisowej,

której celem było szczegółowe przedstawienie badanych zjawisk, procesów i relacji zachodzących w kontekście kształcenia i zatrudnienia w zawodach medycznych oraz wpływu regulacji prawnych na rynek pracy w sektorze ochrony zdrowia. Metoda ta pozwoliła na zebranie i systematyczne uporządkowanie informacji, co umożliwiło pełne zrozumienie badanego tematu. Analiza opisowa obejmowała charakteryzowanie kluczowych elementów rynku pracy w ochronie zdrowia, takich jak struktura zatrudnienia, mobilność zawodowa, uznawanie kwalifikacji oraz migracja zarobkowa. Dane jakościowe, w tym raporty, dokumenty prawne i wyniki badań empirycznych, zostały poddane szczegółowej analizie w celu identyfikacji mechanizmów oraz tendencji występujących w badanych obszarach. Kolejną zastosowaną metodą była analiza porównawcza, umożliwiająca zestawienie danych, przepisów prawnych, regulacji oraz wyników badań w celu określenia podobieństw i różnic w systemach kształcenia i zatrudnienia w zawodach medycznych. Umożliwiło to ocenę wpływu różnych regulacji prawnych na rynek pracy w sektorze ochrony zdrowia oraz porównanie rozwiązań funkcjonujących w różnych krajach. Dzięki tej metodzie możliwe było wskazanie najlepszych praktyk oraz obszarów wymagających dalszej analizy lub interwencji.

W procesie badawczym zastosowano również metody statystyk opisowych, pozwalające na syntetyczne przedstawienie badanych zjawisk i procesów. Wyniki te były prezentowane w formie tabelarycznej oraz graficznej. Tabele pozwoliły na zestawienie szczegółowych wyników analiz, ułatwiając porównanie poszczególnych wartości, natomiast wykresy, w tym słupkowe, liniowe i kołowe, umożliwiły wizualizację i identyfikację kluczowych danych.

Aby skutecznie rozwiązać problem badawczy postawiony w pracy, konieczne było opracowanie odpowiedniego kwestionariusza ankietowego. Ważnym etapem było zastosowanie założeń teoretycznych aplikowanych w analizach procesów decyzyjnych, w tym Teorii Planowanego Zachowania (*The Theory of Planned Behavior - TPB*), przy pomocy której wytyczono znaczący kierunek badawczy w pracy. Decyzja o wyborze TPB wynikała z jej szerokiego zastosowania w badaniach dotyczących intencji i zachowań jednostek. TPB umożliwia kompleksowy zestaw narzędzi do analizy intencji, które są kluczowe w przewidywaniu rzeczywistych działań. Analiza postaw, norm społecznych oraz percepcji kontroli nad zachowaniem dostarczyła istotnego kontekstu badawczego, umożliwiając głębsze zrozumienie motywacji i czynników determinujących decyzje migracyjne badanych cudzoziemców.

W celu przeprowadzenia badań została trafnie wykorzystana metoda modelowania równań strukturalnych (*Structural Equation Modeling, SEM*). SEM łączy bowiem w sobie

podejście ekonometryczne oraz psychometryczne, modelując zmienne ukryte (niewidoczne), które są pośrednio wnioskowane przez wiele obserwowanych miar, nazywanych również wskaźnikami lub zmiennymi manifestującymi. Autorka szczegółowo opisała metodę SEM, wskazując jej zalety.

Nie mam większych zastrzeżeń merytorycznych do tej części, jednak w mojej opinii cały opis założeń metodycznych pracy, przeprowadzonych badań i analiz powinien znaleźć się w jednym, wyodrębnionym rozdziale metodycznym, po części teoretycznej. Wątpliwości wzbudziło sformułowanie hipotezy trzeciej:

H3: Czynniki ekonomiczne są głównym motywatorem do pozostania cudzoziemców z Ukrainy na polskim rynku pracy w medycznych zawodach regulowanych.

Główny to najważniejszy, podstawowy, zasadniczy. Z tego też względu główny czynnik może być jeden, każdy następny ma mniejszą rangę. W grupie czynników ekonomicznych mogą wystąpić takie, które są bardziej i mniej ważne, więc trudno łącznie przypisać im główną rolę.

Autorka uznała, że *na podstawie dokonanego przeglądu literatury, której treść wskazuje na charakter wielokryterialnych podejmowanych decyzji można wskazać, że nie jest to stwierdzenie prawdziwe.*

Nie rozumiacie jest dla mnie dlaczego, po dokonaniu przeglądu literatury, postawiono taką hipotezę. Dalsze uzasadnienie jej odrzucenia też nie jest jednoznaczne. *Na podstawie analizy danych stwierdzono, że relacja kryterium ekonomicznego do siły wyboru Polski jako kraju, w którym zadeklarowano zamiar podjęcia pracy choć jest silna, to nie istnieje statystycznie istotna zależność między tymi dwoma czynnikami. Jednak, jak wskazano, można argumentować, że uzyskany efekt może być istotny w praktyce, mimo że formalnie nie spełnia kryterium istotności statystycznej. Analiza danych wykazała, że istnieją inne, istotne czynniki pozaekonomiczne. W związku z powyższym druga (powinno być: trzecia – R.M-B) hipoteza, sformułowana jako „Czynniki ekonomiczne są głównym motywatorem do pozostania cudzoziemców z Ukrainy na polskim rynku pracy w medycznych zawodach regulowanych”, może zostać odrzucona.*

Z literatury przedmiotu, wyników badań Doktorantki i innych autorów wynika, że czynniki ekonomiczne są ważnym, ale nie jedynym powodem, pod wpływem którego obywatele Ukrainy, w tym również osoby podejmujące pracę w medycznych zawodach regulowanych, pozostają na polskim rynku pracy. Wyższe zarobki w Polsce, w porównaniu z Ukrainą, są głównym powodem migracji zarobkowej i pozostania w kraju przyjmującym. Poza bezpośrednimi korzyściami finansowymi, pozostanie w Polsce może wiązać się z innymi

czynnikami ekonomicznymi, takimi jak np.: stabilność zatrudnienia, dostęp do świadczeń socjalnych, czy też możliwość oszczędzania i wysyłania pieniędzy rodzinie na Ukrainę.

Warto jednak pamiętać, że decyzja o pozostaniu w Polsce, również w zawodach medycznych, może być złożona i wynikać z różnych motywacji, nie tylko ekonomicznych. Dostęp do edukacji dzieci, poziom stabilności politycznej i społecznej, czy chęć zapewnienia lepszej przyszłości rodzinie, odgrywają także istotną rolę.

Próba badawcza liczyła 226 respondentów. Wielkość ta uznana została przez Autorkę jako znaczna część grupy kształcących się w zawodach medycznych w Polsce. Jednakże należy zauważyć, biorąc pod uwagę skończoną wielkość populacji tej grupy, jak podano w pracy – 1136 osób, minimalna liczebność próby przy 5-procentowym dopuszczalnym błędzie szacunku wynosi 288 respondentów, a przy niższych błędach szacunku, np. 3% otrzymujemy liczebność próby jeszcze istotnie wyższą. Zatem uznanie liczebności próby za znaczną nabiera względnego charakteru. Biorąc pod uwagę wysoką złożoność prezentowanego w pracy modelu zalecane byłoby ustalenie odpowiedniej wielkości próby przed badaniem. Ponadto, mając na uwadze reprezentatywność próby badawczej, oprócz zamieszczonych charakterystyk otrzymanej próby, wskazane byłyby informacje o liczbie studiujących w danej uczelni respondentów, ujętych w próbie, w stosunku do wszystkich cudzoziemców z Ukrainy, studiujących w poszczególnych uczelniach. Pozostałe cechy respondentów w badaniu są określone z wystarczającą częstością, aby uznać próbę za losową, co jest niezbędne w celu uzyskania wiarygodnych wyników badań.

Wybór zasadniczej metody badawczej, jaką był model równań strukturalnych poprzedzony został właściwą diagnozą, że proces podejmowania decyzji migracyjnych jest zjawiskiem złożonym, biorącym pod uwagę skutki migracji. Swoje podejście Autorka oparła głównie na nowej ekonomicznej teorii migracji (NELM), zgodnie z którą występuje szereg czynników warunkujących decyzje dotyczące wyboru rynku pracy, składające się na bardziej ogólne kryteria ekonomiczne i pozaekonomiczne. Uwzględnienie dużej liczby zmiennych i jednoczesne zbadanie relacji przyczynowo-skutkowych między nimi może być właśnie zrealizowane za pomocą metody modelowania równań strukturalnych (SEM).

Dogłębna analiza literatury odnośnie różnych teorii migracji pozwoliła Autorce na konstrukcję wstępnego, 5-kryterialnego modelu koncepcyjnego dla wielokryterialnych decyzji migracyjnych. Kryteria te zostały udoskonalone w celu dokładniejszej interpretacji wyników i lepszego zrozumienia złożoności decyzji związanych z migracją. W konsekwencji, model strukturalny stworzony przez Autorkę zawierał 10 zmiennych ukrytych (konstruktów) łączących w sobie 37 wskaźników refleksyjnych, czyli obserwowalnych zmiennych, które są

niejako skutkiem hipotetycznych konstruktów. Dodatkowa analiza ładunków refleksyjnych wykazała wystarczającą rzetelność wskaźników.

Modelowanie równań strukturalnych, czyli zależności między zmiennymi obserwowalnymi i ukrytymi, estymowano cząstkową metodą najmniejszych kwadratów (PLS_SEM). Wybór tej metody należy uznać za poprawny uwzględniając cel badań, którym jest identyfikacja kryteriów decyzji migracyjnych, polegająca na eksploracji i być może tworzeniu nowych teorii migracji. Finalnie, Autorka w postaci graficznej przedstawiła model strukturalny relacji przyczynowo-skutkowych między zmiennymi ukrytymi. Model ten uzupełniono współczynnikami ścieżki, wskazującymi na siłę i kierunek zależności między tymi zmiennymi.

Zaprezentowany model strukturalny, będący niewątpliwie głównym osiągnięciem badawczym Autorki, wskazał szereg istotnych kryteriów wpływających bezpośrednio na tzw. DZIAŁANIA, czyli podejmowanie decyzji o migracji lub pośrednio na tę zmienną przez ukryty konstrukt SIŁA WYBORU. Autorka zdiagnozowała, zinterpretowała i właściwie uzasadniła następujące istotne czynniki decyzji migracyjnych: kryterium ekonomiczne (konstrukt EKONOMIA), kryterium związane z pracą i karierą zawodową (konstrukt KARIERA_PRACA), kryterium związane z aspektem osobistym (konstrukt OSOBISTE), kryterium skupiające czynniki związane z wewnętrzną sytuacją polityczną, polityką międzynarodową i stabilnością regulacji prawnych w Polsce (konstrukt MAKRO POLITYKA) oraz kryterium skupiające czynniki związane z polityką socjalną (konstrukt POLITYKA SOCJALNA). Pewne wątpliwości interpretacyjne budzi zmienna MAKRO POLITYKA ujemnie powiązana ze zmienną DZIAŁANIA. Należy zastanowić się, czym wytłumaczyć spadek działania w postaci podjęcia pracy w Polsce pomimo rosnącej pozytywnej oceny respondentów na temat wewnętrznej sytuacji politycznej, polityki międzynarodowej i stabilności regulacji prawnych.

Model został poddany gruntownej weryfikacji statystycznej, badając na wstępie istotność współczynników ścieżki, jak i siłę predykcyjną modelu. Ponadto, dokonano pozytywnej weryfikacji zgodności różnicowej dla wszystkich par wyróżnionych zmiennych ukrytych oraz ich oceny wewnętrznej rzetelności i zbieżnej trafności. Oceny weryfikacyjne niezawodności kompozytowej, alfa Cronbacha i współczynnika Heterotrait-Monotrait pozwalają na ocenę, że większość przyjętych wskaźników prawidłowo odzwierciedla badane konstrukty i zapewnia miarodajność uzyskanych wyników, a ponadto można stwierdzić, że zdiagnozowane relacje między zmiennymi są podobne, bez względu na różne grupy respondentów wśród badanej próby. Pomimo wielu zastosowanych narzędzi diagnostycznych

zaprezentowanego modelu, nasuwa się naturalna uwaga na temat dopasowania badanego modelu do danych. Czy możliwe jest przytoczenie takich miar dopasowania, mając jednakże na uwadze, że użyte wskaźniki weryfikacji modelu, w pewnym sensie, wypełniają ocenę dopasowania tego modelu do danych?

Wniosek końcowy

Przedłożona do oceny rozprawa doktorska Pani mgr Katarzyny Brzychey pt. *Ekonomiczne aspekty decyzji migracyjnych cudzoziemców z Ukrainy kształtujących się w medycznych zawodach regulowanych w Polsce*, przygotowana pod kierunkiem naukowym dra hab. Jakuba Kraciuka, prof. uczelni – promotora i dr Elżbiety Kacperskiej – promotor pomocniczej, w Katedrze Ekonomii Międzynarodowej i Agrobiznesu, w Instytucie Ekonomii i Finansów Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, mimo wskazanych niedociągnięć, w większości jednak o charakterze dyskusyjnym, mogących wynikać z różnic w m.in. w metodycznym podejściu Doktorantki i recenzenta do podjętego problemu badawczego, spełnia wymogi formalne i naukowe stawiane rozprawom doktorskim. Kandydatka na doktora nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse dowiodła, że posiadała umiejętność postawienia celów i hipotez badawczych, zaplanowania i zrealizowania badań naukowych z zastosowaniem właściwych metod, zarówno do realizacji badań, jak i opracowania uzyskanych wyników.

Wobec powyższego, stwierdzam jednoznacznie, że zrecenzowana praca spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim, zawarte w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz.U. z 2024 r., poz. 1571, z późn. zm.), art. 187. Oceniona rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną Kandydatki w dyscyplinie ekonomia i finanse oraz potwierdza umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie podjętego problemu naukowego i możliwości zastosowania uzyskanych wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej i społecznej. Na tej podstawie, rekomenduję, przyjęcie dysertacji do dalszych etapów procedowania i dopuszczenie Doktorantki do publicznej dyskusji nad rozprawą.

Signature Not Verified

Dokument podpisany przez Renata Marks-Bielska
Data: 2025.07.29 15:01:20 CEST

